

VPLYV HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA VYBRANÉ MAKROEKONOMICKÉ UKAZOVATELE V KRAJINÁCH V4

Ing. Emília Spišáková, PhD.

Ing. Rozália Pétróvá, CSc.

Katedra ekonómie

Podnikovohospodárska fakulta

Ekonomická univerzita v Bratislave

Tajovského 13, 041 30 Košice

e-mail: rozalia.petrova@euke.sk

e-mail: emilia.spisakova@euke.sk

Abstract

The article analyzes the development of macroeconomic indicators in V4 countries during the period 2001-2010. The analyze captures changes in GDP, unemployment, inflation in pre-crisis period, in time of crisis and post-crisis period. It also briefly characterise each government anti-crisis measures in these countries. On the base of efforts indicate the following measures to the economic life, as well as economic revival and to the assumptions of domestic governments, of financial institutions and of analysts, the forecasts about the development of the macroeconomic indicators for the years 2011-2012 were created.

Key words: Economic crisis, macroeconomic indicators, anti crisis measures

ÚVOD

V priebehu posledného desaťročia zaznamenali krajiny V4 rýchlejšie tempá rastu svojich ekonomík a postupne sa dostali nad priemerné tempo rastu Európskej únie. Za kľúčový faktor nadpriemernej ekonomickej výkonnosti bola v ostatných rokoch považovaná integrácia s ekonomikou Európskej únie, ktorá týmto krajinám otvorila nové obchodné a investičné príležitosti a podporila inštitucionálne a makroekonomické reformy. Urýchlil sa tiež proces konvergencie k úrovni dôchodku na obyvateľa vyspelých západných krajín.

Po rokoch silnej expanzie vstúpili koncom roka 2008 nielen ekonomiky analyzovaných krajín, ale aj celá svetová ekonomika do neistého a veľmi obtiažneho obdobia, ktoré naštartovala hypotekárna kríza v USA. Výsledkom bol útlm ekonomickej aktivity, oslabenie finančného systému v USA a šírenie krízy do ostatných krajín sveta vo forme finančnej a ekonomickej krízy. Viacero finančných inštitúcií zaznamenalo veľké straty, niektoré zbankrotovali alebo smerovali k bankrotu, čo si vyžiadalo rozsiahle, doposiaľ nevidané intervencie štátu. Úverový systém bol otrasený, a tým sa stratila dôvera a ochota bánk poskytovať úvery. Finančná kríza tiež ovplyvnila trh s nehnuteľnosťami, kde bol zaznamenaný výrazný pokles cien nehnuteľností a aktív, a trh s komoditami (rast cien ropy, potravín a

poľnohospodárskych surovín). Došlo k depreciácii amerického doláru a ku globálnej makroekonomickej nerovnováhe.

Globálna finančná a ekonomická kríza sa prejavila aj v ekonomickej výkonnosti jednotlivých krajín sveta, v miere nezamestnanosti a tiež v inflácii. V príspevku teda analyzujeme predkrízový a pokrízový vývoj ekonomík krajín V4, pričom sa zameriavame na každú krajinu osobitne a snažíme sa ich porovnať aj v rámci všetkých krajín V4. Zhrnieme aj navrhnuté protikrízové opatrenia jednotlivých vlád a poukážeme na odlišné prístupy ekonomík pri prognózovaní týchto makroekonomických ukazovateľov.

VPLYV HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA TEMPO RASTU HDP V KRAJINÁCH V4

Vývoj HDP v Slovenskej republike v priebehu rokov 2001 – 2010

V priebehu posledných desaťročí prešla slovenská ekonomika mnohými významnými zmenami. Išlo predovšetkým o prechod z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku, realizáciu zásadných reforiem, ale aj vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a prijatie jednotnej európskej meny.

Všetky tieto zmeny prispeli k značnému ekonomickému rastu a zvýšeniu konkurencieschopnosti krajiny. Slovenská republika patrila v ostatných rokoch medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce ekonomiky Európy. Jej rast bol jedným z najrýchlejších v rámci členských štátov Európskej únie a od roku 2001 bola výrazne nad priemerom ekonomického rastu EÚ (obr.1). Podobný priaznivý vývoj zaznamenal aj ukazovateľ vyjadrujúci tempo rastu HDP na obyvateľa

Ročný HDP bol v roku 2010 vyšší oproti roku 2001 až o 94,1%. Dopad krízy sa prejavil v roku 2009, kde sa medziročne HDP znížil o 3 956,6 mil. € a zasiahol ekonomiku v silnej miere, keďže prepád bol silnejší ako oživenie v ďalšom roku, a to pomerne veľkým rozdielom. Recesia sa prejavila najmä v menších a stredne veľkých výrobných podnikoch. Celosvetové zníženie dopytu po automobiloch zasiahlo prevádzky spoločnosti KIA, Peugeot – Citroen a Volkswagen, ale tiež aj veľké podniky ako napr. U. S. Steel. Nasledujúci rok 2010 vzrástol HDP o 2 854,8 mil. €, čo naznačuje oživenie.

Na základe údajov dostupných z Eurostatu a ŠÚ SR je možné konštatovať, že v rokoch 2007 a 2008 dosiahla krajina v rámci krajín členských Európskej únie najvyššie tempo ekonomického

rastu, t.j. v roku 2007 bolo 10,5%, ktoré vplyvom krízy pokleslo v roku 2008 na 5,9% a v roku 2009 až na -4,9%. Opätovný nárast bol pozorovaný v roku 2010, a to na 4,2%.

Vývoj HDP v Českej republike v priebehu rokov 2001 - 2010

Konzervatívna politika bankových inštitúcií v Českej republike bola základným faktorom, že kríza síce významnejšie zasiahla vývoj HDP v porovnaní s Poľskom, ale menej ako niektoré iné krajiny. Vysoko exportne orientovaná ekonomika a silná prezieravosť s najväčším zahraničným odberateľom Nemeckom by sa vo všeobecnosti dala vyjadriť ako priama úmera medzi dopytom po českých výrobkoch v eurozóne. Smerovanie ekonomiky sa odvíja v závislosti od stavu nemeckého hospodárstva.

Až 85% exportných a 70% importných obchodov krajina realizuje so susednými štátmi Európskej únie.

Obdobie rokov 2005 - 2007 patrí zatiaľ k najpriaznivejším obdobiam v histórii Českej republiky (Obr. 1). Priemerný ekonomický rast v tomto období bol 6,6% a oproti predchádzajúcim rokom sa výrazne zrýchlil. Na rozdiel od väčšiny nových členských krajín nespôsobilo toto zrýchlenie zhoršenie makroekonomickej rovnováhy. V sledovanom období rástlo aj HDP na obyvateľa, pričom najvyššie tempo bolo zaznamenané v roku 2006 vo výške 6,5%. Obchodná bilancia prešla do prebytku a znížil sa deficit bežného účtu platobnej bilancie aj schodok verejných financií a došlo k výraznému zlepšeniu na trhu práce.

V roku 2008 došlo aj v tejto krajine k spomaleniu ekonomického rastu na 3,1% v dôsledku negatívnych zmien vo vonkajšom prostredí spôsobeného tak silným útlmom ekonomickej aktivity v ostatných krajinách, ako aj v dôsledku zmien domácich faktorov (napr. vysoká miera inflácie viedla k zníženiu súkromnej spotreby). V roku 2009 pokleslo tempo ekonomického rastu o 4,7% a tempo rastu HDP na obyvateľa o 4,9%. Krajina bola nútená participovať na čerpaní finančného balíka od EÚ a Svetovej banky v hodnote 7,5 mld. € [2]. K opätovnému oživeniu ekonomiky došlo už v roku 2010, kedy bol zaznamenaný rast o 2,7%.

V absolútnom vyjadrení vzrástol HDP v priebehu sledovaného obdobia, t.j. v priebehu rokov 2001 – 2010 o 56%, na hodnotu 3 669,8 mld. Kč.

Vývoj HDP v Poľsku v priebehu rokov 2001 - 2010

Poľsko je krajinou V4 s najrozkošnejším vývojom HDP. V roku 1999 dosahovala krajina najvyššie tempo ekonomického rastu (4,5%) v

porovnaní s ostatnými krajinami V4 a priemerom Európskej únie, ktorý bol v tom čase na úrovni 3%. Po výraznejšom poklese v roku 2001 na 1,2% sa ekonomika začala postupne spamätávať a v roku 2004 zaznamenala opäť vedúce postavenie spomedzi analyzovaných krajín, no postupne sa do vedenia začala dostávať Slovenská republika. Až do vzniku finančnej a hospodárskej krízy bolo Poľsko druhou najrýchlejšie sa rozvíjajúcou krajinou V4 (obr.1). Kríza však spôsobila pokles tempa rastu HDP na 5,1% v roku 2008 (HDP v absolútnom vyjadrení vzrástol oproti roku 2007 o 98,695 mil. zlotých). Je potrebné podotknúť, že Poľsko, ako jediná krajina Európskej únie, si v roku 2009 zachovala kladné tempo rastu, a to 1,6% (rast absolútnej hodnoty HDP o 68,235 mil. zlotých). Podobne sa vyvíjalo aj tempo rastu HDP na obyvateľa. Pokles HDP v roku bol spôsobený predovšetkým poklesom investícií, čo by malo v budúcnosti spôsobiť výrazný nárast nezamestnanosti. Nárast HDP bol sledovaný aj v roku 2010 o 3,9%, resp. o 69,127 mil. zlotých.

K tomuto pozitívnemu vývoju značne prispela aj dobrá finančná situácia poľských podnikov operujúcich sa o export. Ten v posledných rokoch medziročne rástol vysokým tempom, a to v roku 2007 o 8,7%, 2008 o 9,2%, 2009 o 8% a v roku 2010 dokonca o 10%.

Súhrnne je možné konštatovať, že HDP Poľska rástol pomerne rýchlym tempom a v roku 2010 bol ročný HDP väčší o 81% v porovnaní s rokom 2001.

Prijatie eurá v budúcnosti sa bude považovať za posilnenie poľského obchodu v tomto smere. Ekonomovia predpovedajú nárast úrokovej miery centrálnej banky o 75 bazických bodov na 4,5% a pomalé zhodnocovanie zlotého. Za najväčšiu hrozbu považujú rozpočtový deficit, ktorý je momentálne na úrovni 7,2% [5].

Vývoj HDP v Maďarsku v priebehu rokov 2001 - 2010

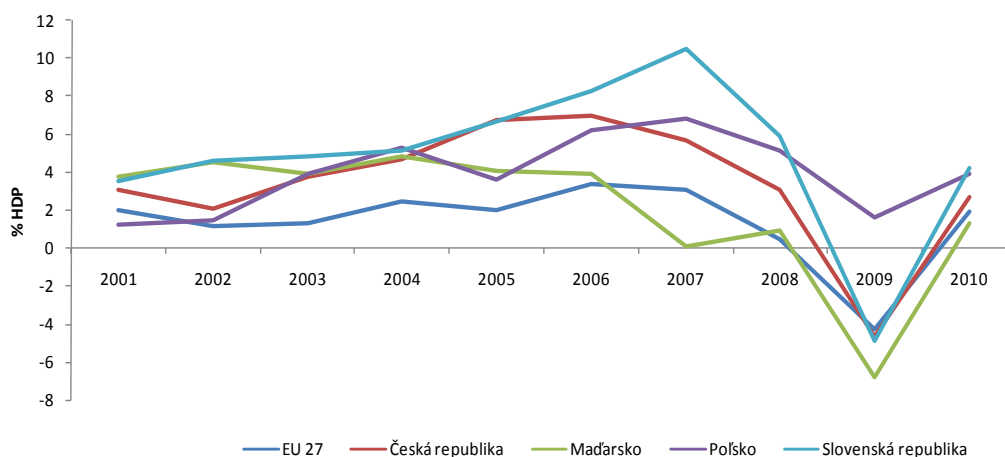
Jedinou krajinou V4 s relatívne stabilným vývojom HDP do roku 2006 bolo Maďarsko. Tempo rastu ekonomiky sa v tomto období pohybovalo od 3,5% do 4,9% a bolo nad priemerom Európskej únie. K výraznému poklesu HDP na 0,1% došlo v roku 2007, čím sa tento ukazovateľ dostal pod európsky priemer. V roku 2008 opätovne vzrástol, ale len o 0,6%. Viacero obyvateľov Maďarska si v minulosti zobralo devízové pôžičky, ktoré v dôsledku oslabenia kurzu forintu nedokázali splácať. Hospodárstvo krajiny sa aj v dôsledku nerealizovaných reforiem dostalo do veľmi zložitej situácie, ktorú ešte zhoršila finančná a hospodárska kríza. Zvýšil sa deficit bežného účtu platobnej bilancie a hrubý zahraničný dlh, čo viedlo k rastúcej insolventnosti krajiny, preto sa maďarská vláda rozhodla požiadať o pomoc Medzinárodný menový fond. Získala záchranný balíček od

Európskej únie, Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky vo výške 25 mld. USD. Forint výrazne devalvoval, a tak ako v ostatných krajinách V4, aj v Maďarsku v poslednom období vzrástla nezamestnanosť a výrazne klesli zahraničné investície, ktoré v predkrízovom období predstavovali až 1/3 všetkých investícií plynúcich do strednej Európy.

V dôsledku krízy klesalo tempo rastu maďarskej ekonomiky aj v roku 2009 o -6,8% (Obr. 1). Podobne negatívne sa vyvíjal aj ukazovateľ vyjadrujúci tempo rastu HDP na obyvateľa, ktorý v danom roku klesol až o -6,5%. Aj v Maďarsku bol zaznamenaný opätovný pozitívny rast ekonomiky už v roku 2010, kedy HDP vzrástlo oproti predchádzajúcemu roku o 1,3%, t.j. o 1 065,7 mld. HUF.

V pokrízovom vývoji je vidieť, že ekonomiky Maďarska, Slovenska a Česka upadli do recesie. Poľsko zaznamenalo rast v roku 2009 o 1,7%.

Keďže s vývojom HDP úzko súvisí aj vývoj zamestnanosti, resp. nezamestnanosti v krajine, ako ďalší dôležitý makroekonomický ukazovateľ, ktorý budeme v sledovať, je ukazovateľ vyjadrujúci mieru nezamestnanosti v krajinách V4 a jeho vývoj za ostatných 10 rokov.

Obr. 1 Percentuálne zmeny HDP v krajinách V4

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov zo štatistických úradov krajín V4 a Eurostatu

VPLYV HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA NEZAMESTNANOSŤ V KRAJINÁCH V4

Na vyjadrenie stavu a vývoja nezamestnanosti v krajine sa využíva ukazovateľ nazvaný miera nezamestnanosti, ktorý sa vypočíta ako jednoduchý podiel počtu nezamestnaných v príslušnej krajine k celkovej pracovnej sile v tej istej krajine.

$$u = \frac{U}{L} = \frac{U}{E + U} \cdot 100\%$$

kde: u – miera nezamestnanosti
 U – počet nezamestnaných
 E – počet zamestnaných
 L - celková pracovná sila v krajine

Trend vývoja miery nezamestnanosti v Slovenskej republike a v Poľsku bol v priebehu sledovaného obdobia približne rovnaký. Na základe

dostupných údajov môžeme konštatovať, že tieto dve krajiny mali v rokoch 2001 – 2006 podstatne kritickejšie hodnoty ukazovateľa ako v Maďarsku a Českej republike.

Slovenská republika má dlhodobý problém s nezamestnanosťou a pravidelne sa nachádza medzi krajinami s najhoršími výsledkami v rámci tohto makroekonomického ukazovateľa. Do roku 2002 vykazovala krajina najvyššiu mieru nezamestnanosti spomedzi krajín V4. V roku 2001 dosiahla hodnota ukazovateľa až 19,3% (Obr. 2). Od roku 2002 miera nezamestnanosti na Slovensku postupne klesala až na úroveň 9,5% v roku 2008. Vznik finančnej a ekonomickej krízy vo veľkej miere negatívne zasiahol aj túto oblasť a recesia viedla k tomu, že v priebehu dvoch rokov sa miera nezamestnanosti vyšplhala až na hodnotu 14,4% (v roku 2010). Väčšina firiem pristúpila k redukcii počtu zamestnancov, napr. 800 zamestnancov bolo prepustených v piešťanskej firme Avent Slovakia, s.r.o., 700 v U.S. Steel Košice, 600 z bane Siderit v Nižnej Slanej. Výrobca kompresorov do

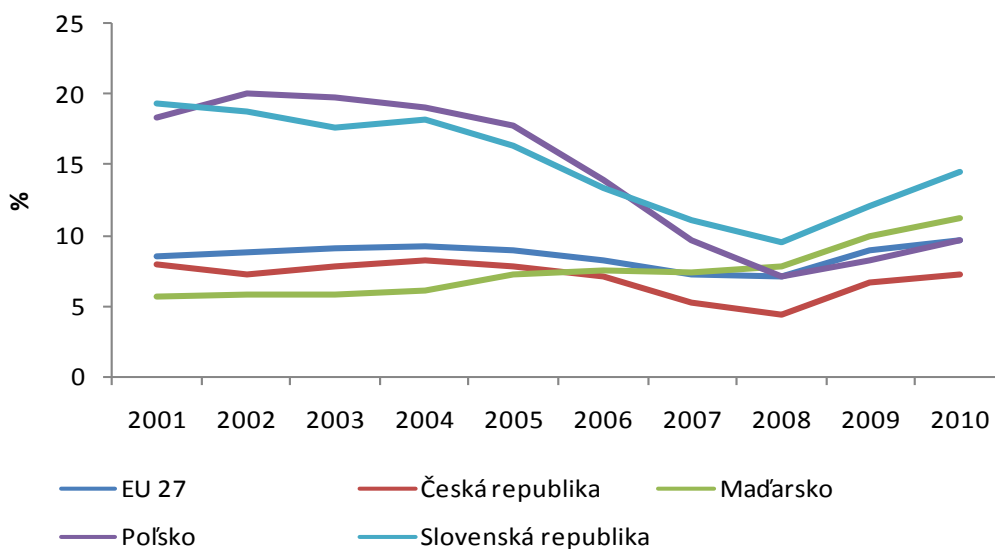
chladničiek Embraco Slovakia prepustil 452 zamestnancov, Volkswagen Slovakia, a. s. 400 zamestnancov.

Ako už bolo spomenuté, veľmi podobný vývoj miery nezamestnanosti je pozorovaný aj v Poľsku. Najvyššiu hodnotu ukazovateľa vykazovala krajina v roku 2002, a to 20%. Od tohto roku až do roku 2008 miera nezamestnanosti postupne klesala, avšak do roku 2006 bola najvyššia v rámci krajín V4. Zníženie bolo pozitívne ovplyvnené prílivom priamych zahraničných investícií do krajiny, ktoré predstavovali vytváranie nových pracovných príležitostí pre obyvateľov. V roku 2008 sa dostala na úroveň 7,1%, čo predstavovalo priemernú hodnotu za EU27. V dôsledku pôsobenia negatívnych dopadov finančnej a hospodárskej krízy sa miera nezamestnanosti v krajine opätovne zvýšila na 9,6%, avšak tento nárast je najnižší v rámci krajín V4.

Z grafu môžeme pozorovať, že Česká republika dosahovala v priebehu ostatných 10 rokov v priemere najnižšie, jednociferné hodnoty miery nezamestnanosti, t.j. priemerná hodnota ukazovateľa bola 7,02% (v Maďarsku to bolo 7,46%, v Poľsku 14,32% a v Slovenskej republike 15,05%). Počas celého obdobia sa nachádzala pod priemerom EU27. Tak ako Poľsku, aj Českej republike sa aj napriek kríze podarilo znížiť celkovú mieru nezamestnanosti za obdobie 10 rokov. V Poľsku to bolo približne o 5% a v Českej republike približne o 1%.

Najvyššiu hodnotu dosiahol sledovaný ukazovateľ v Českej republike v roku 2004, a to 8,3%, naopak najnižšia hodnota bola pozorovaná v roku 2008, t.j. 4,4%. Recesia však spôsobila, že miera nezamestnanosti sa aj v tejto krajine vyšplhala na hodnoty z predkrízového obdobia. V roku 2010 to bolo 7,3%. Dlhodobým problémom a brzdou nielen v predkrízovom, ale aj v pokrízovom období je okrem starnutia populácie aj systém dávok a nízka motivácia ľudí k návratu do práce

Maďarsko je jedinou krajinou V4, ktorá zaznamenáva neustály rast miery nezamestnanosti od roku 2001. Tento makroekonomický ukazovateľ sa z roka na rok zhoršoval bez ohľadu na to, či hospodárska kríza zasiahla ekonomiku. Za ostatných 10 rokov jeho hodnota stúpila dvojnásobne. Zaujímavosťou je, že aj napriek dlhodobému nárastu hodnoty ukazovateľa, dosahovalo Maďarsko do roku 2005 najnižšiu mieru nezamestnanosti spomedzi krajín V4. V priebehu rokov 2001 – 2005 sa hodnota ukazovateľa pohybovala 5,7% do 7,2%. Od roku 2007 je miera nezamestnanosti v krajine vyššia ako priemerná miera nezamestnanosti v EU27. Dopady recesie ešte viac zintenzívnili problémy na trhu práce a rast nezamestnanosti sa zrýchlil. V roku 2010 bola hodnota ukazovateľa druhá najvyššia v rámci krajín V4, a to 11,2%.

Obr. 2 Miera nezamestnanosti v krajinách V4

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov zo štatistických úradov krajín V4 a Eurostatu

VPLYV HOSPODÁRSKEJ KRÍZY NA INFLÁCIU V KRAJINÁCH V4

Ďalším dôležitým makroekonomickým ukazovateľom, ktorého vývoj budeme v tomto príspevku sledovať, je inflácia. Inflácia sa prejavuje dlhodobým rastom cenovej hladiny výrobkov a služieb v ekonomike, prípadne trvalým znižovaním kúpnej sily peňažných jednotiek. Je to proces vyvolaný poruchami v mikroekonomickej a makroekonomickej rovnováhe, v peňažnej sfére, ale aj vo sfére reálnej ekonomiky [3]. Vysoká miera inflácie znamená vážny ekonomický problém a jav v ekonomike.

Vo februári 1992 bola v Maastrichte podpísaná Zmluva o Európskej únii (Maastrichtská zmluva), ktorá stanovila zámer vytvorenia Hospodárskej a menovej únie (HMÚ). Jedným zo štyroch kritérií pre vstup krajiny do HMÚ bolo udržanie cenovej stability, t.j. ročná úroveň spotrebiteľských cien (inflácia) nesmie presiahnuť priemernú mieru inflácie troch členských štátov s najnižšou mierou inflácie o viac ako 1,5 %. Na meranie inflácie v členských štátoch Európskej únie sa využíva harmonizovaný index spotrebiteľských cien. Tento index sa začal zostavovať s cieľom zabezpečiť porovnateľnosť indexov spotrebiteľských cien jednotlivých krajín v rámci Európskej únie.

Na základe údajov dostupných zo štatistických úradov krajín V4 a Eurostatu a vzájomným porovnaním týchto údajov je možné konštatovať, že sa miera inflácie v Slovenskej republike v priebehu uplynulých 10 rokov pohybovala kolísavo. Najvyššiu hodnotu dosiahla v roku 2003, a to 8,4% (Obr. 3). Táto hodnota bola najvyššia aj v porovnaní s mierou inflácie v ostatných krajinách V4 a s priemernou mierou inflácie v EU27. Nástupom finančnej a hospodárskej krízy sa miera inflácie začala znižovať z 3,9% v roku 2008 na rekordnú hodnotu 0,7% v roku 2010. Išlo o najnižší nárast cien všetkých výrobkov a služieb v rámci krajín V4. Aj napriek tomu dosahuje priemerná hodnota inflácie v priebehu ostatných 10 rokov v Slovenskej republike 4,11%. Vyššiu priemernú hodnotu zaznamenáva už len Maďarsko, a to 5,59%.

Negatívne dopady krízy sa začali prejavovať až v ostatných mesiacoch, čo sa prejavilo v nie veľmi priaznivom vývoji sledovaného ukazovateľa v jednotlivých mesiacoch roku 2011. Miera inflácie na Slovensku sa z mesiaca na mesiac zvyšuje a v septembri tohto roku sa dostala na úroveň až 4,4%. Ide o najrýchlejší nárast cien v porovnaní s ostatnými krajinami V4. Vyššia je aj v porovnaní s Eurozónou, v ktorej je priemerná hodnota ukazovateľa rovná 3,3%.

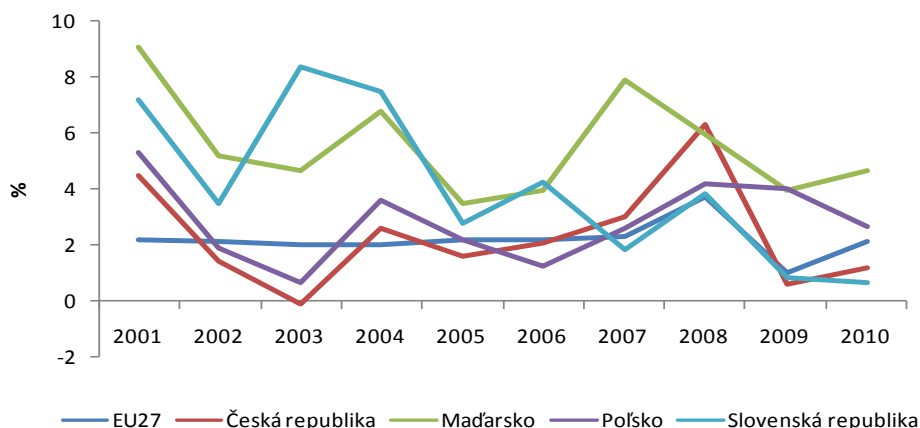
Trend vývoja inflácie v Poľsku a Českej republike bol do roku 2005 veľmi podobný. Česká republika do uvedeného roku dosahovala najnižšie hodnoty ukazovateľa vyjadrujúceho mieru inflácie spomedzi krajín V4. V roku 2003 bol v tejto krajine zaznamenaný dokonca medziročný pokles cien v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 0,1%. Došlo teda k deflácií. Ceny všetkých výrobkov a služieb začali postupne rásť a v roku 2008 dosiahla miera inflácie 6,3%. Vypuknutím krízy však tempo rastu cien aj v tejto krajine spomalilo, a to na 0,6% v roku 2009 a 1,2% v roku 2010. V septembri tohto roku vzrástli ceny v krajine oproti rovnakému obdobiu minulého roka o 2,1%. Priemerná hodnota inflácie v období rokov 2001 – 2010 bola v porovnaní s ostatnými krajinami V4 najnižšia. Predstavovala 2,32%.

Inflácia v Poľsku zaznamenala v priebehu ostatných 15 rokov veľmi pozitívny, aj keď rozkolísaný vývoj. V roku 1997 došlo k nárastu cien v krajine oproti roku 1996 až o 15%. Do roku 2003 však klesla hodnota ukazovateľa na 0,7%. V poslednej fáze predkrízového obdobia začali hodnoty rásť. V roku 2006 dosiahla inflácia 1,3% a v roku 2008 už 4,2%. Kríza spomalila rast cien aj v tejto krajine a v roku 2010 bola miera inflácie na úrovni 2,7%. Silnejúca inflácia v ostatných mesiacoch tohto roku (3,5% v septembri) vyvoláva pochybnosti o náraste reálnych miezd. Prognózy pre ich rast v ďalších rokoch narušujú aj trendy silnejúceho zlotého, rastúce úrokové miery a efektívnosť daňovej politiky.

Priemerná miera inflácie v Maďarsku bola v priebehu sledovaného obdobia v porovnaní s ostatnými krajinami V4 najvyššia, a to na úrovni 5,59%. K veľmi vysokému nárastu cien došlo v krajine v roku 1997. Tie vzrástli až o 18,5% v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Do roku 2010 však klesla hodnota ukazovateľa o 13,8%, na 4,7%.

Na rozdiel od ostatných porovnávaných krajín, iba v Maďarsku došlo v tomto roku (t.j. 2011) k pomalšiemu medziročnému nárastu cien. Kým priemerná ročná inflácia v roku 2010 bola na úrovni 4,7%, v mesiacoch roku 2011 pomaly klesala až na septembrových 3,7%.

Rôzne hodnoty inflácie v jednotlivých rokoch a jednotlivých ekonomikách sú výsledkom toho, že inflácia z veľkej miery závisí od faktorov vo vnútri ekonomiky. Zvláštnym rokom bol rok 2003, kedy Poľsko a Česká republika dosiahli za ostatných 10 rokov minimálnu hodnotu miery inflácie (0,7% a -0,1%). Naproti tomu Slovenská republika dosiahla maximálnu hodnotu, a to 8,7%. Rok 2009 bol rokom klesajúcej miery inflácie vo všetkých krajinách V4 z dôvodu prijatých vládnych opatrení za účelom spomalenia rastu cien.

Obr. 3 Hodnoty inflácie v krajinách V4

Zdroj: vlastné spracovanie podľa štatistických úradov sledovaných krajín a Eurostatu

PROTIKRÍZOVÉ OPATRENIA VLÁD KRAJÍN V4 A PREDPOKLADANÉ HODNOTY VÝVOJA VYBRANÝCH MAKROEKONOMICKÝCH UKAZOVATEĽOV

Protikrizové opatrenia v jednotlivých štátoch sa líšili v závislosti od situácie v konkrétnej krajine.

Protikrizové opatrenia vlády v Slovenskej republike

Po vypuknutí finančnej a hospodárskej krízy malo dovtedajšie proticyklické pôsobenie na expanzívnu menovú a fiškálnu politiku napomôcť k prekonaniu nízkeho zahraničného dopytu spôsobeného spomalením ekonomického rastu krajín hlavných obchodných partnerov. Vstup do eurozóny v roku 2009 odstránil neistoty ohľadom kurzového vývoja.

Fiškálna politika bola expanzívna napriek plánovanej konsolidácii verejného deficitu vďaka fondom Európskej únie, plánovaným PPP projektom a príjmom jednorazového charakteru. Spomalenie ekonomického rastu sa prejavilo na trhu práce vo forme vyššej nezamestnanosti. Opatrenia prijaté vládou SR sa prejavili v príspevku na udržanie zamestnanosti, resp. na vytváranie nových pracovných miest. Na podporu zamestnanosti bolo vynaložených 322 mil. €. Podľa Eurostatu celková priemyselná produkcia v Európskej únii poklesla v decembri roku 2008 o 2,3%, na Slovensku až o 12,7% a nezamestnanosť v krajine bola tretia najvyššia.

V roku 2009 vláda SR odobrila tretí balíček opatrení, ktorým chcela podporiť celkový dopyt v krajine a zlepšiť podnikateľské prostredie. Išlo o daňové opatrenie. Koncom roka 2009 vyčlenila vláda 6,44 mil. € na dodatočnú podporu

investície KIA - Motors a výrobcu komponentov Hyundai Mobil pri Žiline. Časť prostriedkov (vo výške 4,5 mil. €) bola určená na regionálny rozvoj mesta Žilina a rozvoj infraštruktúry vyplývajúcej z investičných zmlúv.

Na tvorbu nových pracovných miest v agro-sektore sa v roku 2009 použilo zo štátneho rozpočtu formou poskytnutia štátnej pomoci 6,64 mil. € a v roku 2010 to bolo 9,96 mil. €.

V rámci proexportnej politiky vlády na roky 2007 – 2013 boli za účelom zvýšenia exportnej výkonnosti krajiny formulované opatrenia zamerané na zvýšenie konkurenčnej schopnosti krajiny. To sa malo prejavovať vo zvýšení exportu tovarov a služieb v priemere o 15 – 20% ročne. Spodnú hranicu sa podarilo dosiahnuť iba v roku 2007, a to 15,8%. Nástupom globálnej krízy a následne pôsobením negatívnych dopadov tejto krízy sa tempo rastu slovenského zahraničného obchodu výrazne spomalilo.

Jedným z ďalších prijatých protikrizových opatrení vlády SR bolo aktívne vyhľadávanie a podpora prílevu zahraničných investícií na Slovensko.

Tab.1 Prognóza vývoja makroekonomických ukazovateľov v Slovenskej republike na obdobie 2011-2013, zdroj: vlastné spracovanie podľa [12]

	HDP (reálny rast)	Miera nezamestnanosti	Inflácia
2011	3,0%	13,5%	2,6%
2012	1,7%	13,7%	3,0%
2013	2,7%	13,4%	3,5%

Vyhliadky vývoja slovenskej ekonomiky na nasledujúce tri roky nie sú veľmi priaznivé. Slovensko očakáva spomalenie rastu ekonomiky,

pretože sa Vláda SR rozhodla znížiť vládne výdavky, čo negatívne ovplyvnilo celkový výstup ekonomiky. V tomto roku by malo tempo rastu HDP dosiahnuť úroveň 3%, no v priebehu rokov 2012 a 2013 by malo dôjsť k jeho výraznejšiemu spomaleniu (tab. 1). Mierne zlepšenie sa očakáva v ukazovateli vyjadrujúcom mieru nezamestnanosti. Jeho hodnota by mala klesnúť zo 14,4% v roku 2010 na 13,4% do roku 2013. Ukazovateľ inflácie sa nejaví ako pozitívny. Ten by mal vzrásť oproti roku 2010 z hodnoty 0,7% na hodnotu 3,5% v roku 2013.

Protikrizové opatrenia vlády v Českej republike

Prioritami českej vlády v krízovom období sa stali podpora nezamestnanosti, investície do výskumu, vzdelania, informačných technológií, infraštruktúry a posilnenie domáceho dopytu [4].

V ozdravnom programe, ktorý obsahuje 16 bodov, sa vláda zamerala najmä na oblasť daní, ekológiu, úvery a nezamestnanosť. Zameriava sa na postupné zníženie dane z príjmu právnických osôb z 21% (v roku 2008) na 20% (v roku 2009) a potom na 19% v roku 2010, čím ponechá v rukách podnikov približne 6 mld. Kč. Tieto finančné prostriedky budú môcť byť použité na investovanie, zvýšenie miezd zamestnancom, resp. na prijatie potrebných opatrení v oblasti zmiernenia dopadov hospodárskeho útlmu.

Opatrenia sa tiež zameriavajú na zníženie sadzby poistného na nemocenské poistenie, zvýšenie garancie úverov malých a stredných podnikov, investície do vedy a výskumu nad rámec schváleného návrhu štátneho rozpočtu, daňové zvýhodnenia investície súkromných firiem do výskumu a ďalšie [13].

Dôležitým aspektom plánu bola snaha vyhnúť sa jednostrannej podpore vybraných priemyselných odvetví a sústrediť sa na plošný prístup k oživeniu priemyselnej činnosti. Taktiež Vláda ČR prijala kroky na zvýšenie exportu podporou Českej exportnej garančnej a poisťovacej spoločnosti. Dochádza tiež k zmenám v rozpočtovej politike na strane výdavkov. Spustený bol aj program s názvom „Zelená úsporám“ na podporu nízko emisných vykurovacích zdrojov, ako aj investície do energetických úspor pri rekonštrukciách a novostavbách a pod. Vymenovať všetky by bolo veľmi rozsiahle, no podstatné je, že balíček úsporných opatrení, ktorého súčasťou je zvýšenie daní a škrtý vo výdavkoch, má pomôcť znížiť deficit štátneho rozpočtu.

Závažným problémom je najmä dlhodobá udržateľnosť českých verejných financií, ktoré v súčasnosti patria k horším v Európskej únii.

Tab.2 Prognóza vývoja makroekonomických ukazovateľov v Českej republike na obdobie 2011 – 2013, zdroj: vlastné spracovanie podľa [13]

rok	HDP (reálny rast)	Miera nezamestnanosti	Inflácia
2011	1,9%	6,9%	2,1%
2012	2,3%	6,5%	3,2%
2013	3,3%	6,1%	1,5%

Tab.2 uvádza prognózu vývoja sledovaných makroekonomických ukazovateľov v Českej republike do roku 2013. Podľa očakávaní ministerstva financií Českej republiky by sa malo tempo rastu ekonomiky spomaliť z 2,7% v roku 2010 na 1,9% v roku 2011. Zrýchlenie rastu by malo nastať v roku 2012 a 2013, kedy by medziročné tempo rastu HDP malo byť na úrovni 3,3%. V oblasti nezamestnanosti sa očakáva pokles miery nezamestnanosti zo 7,3% v roku 2010 na 6,1% v roku 2013. Po vypuknutí krízy bola inflácia v Českej republike nízka, čo malo stlmiť dopad na úspory. V nasledujúcich rokoch sa očakáva jej nárast, no v roku 2013 by mala byť na približne rovnakej úrovni ako v roku 2010.

Protikrizové opatrenia vlády v Poľsku

Hlavné prvky poľského „Plánu stability a rozvoja“ z roku 2009, na realizáciu ktorého bolo vynaložených približne 91,3 mld. zlotých, obsahujú:

- stabilitu verejných financií,
- stabilizáciu finančného systému,
- podporu hospodárskeho rastu prostredníctvom realizácie investícií.

Protikrizový program bol zameraný na stabilizáciu štátneho rozpočtu a obmedzenie verejných výdavkov. Prioritami boli napríklad ochrana pracovných miest, pomoc pri splácaní hypotekárneho úveru pri strate zamestnania, urýchlenie energetických investícií financovaných z prostriedkov Európskej únie a udržanie plánovanej výšky deficitu štátneho rozpočtu.

Zaviedlo sa šetrenie formou dočasného zrušenia každoročnej valorizácie plátov štátnych zamestnancov, zjednodušil sa prístup malých a stredných podnikov k finančným a úverovým zdrojom, zvýšil sa dôraz na projekty financované z fondov Európskej únie, vytvoril sa jednoduchý systém podpory poľského exportu. Osobitná pozornosť poľskej vlády bola venovaná podpore investícií v oblasti energetiky a dopravy, telekomunikačnej infraštruktúry, ako aj projektom s účasťou zahraničného kapitálu.

Vláda uskutočnila aj mnohé ďalšie opatrenia, ako napríklad zavedenie flexibilnej úverovej linky MMF vo výške 20 mld. USD, ktorá

mala napomôcť krajine prekonať dopady globálnej krízy.

Poľská vláda tiež predstavila svoj privatizačný plán na roky 2008 - 2011, ktorý zahŕňal viac ako 600 spoločností s účasťou štátu. V súčasnosti medzi najdôležitejšie privatizované sektory poľskej ekonomiky patrí sektor energetiky, chemický a finančný sektor. Kľúčom k ozdraveniu verejných financií je Plán rozvoja a konsolidácie financií na rok 2010 - 2011.

Tab.3 Prognóza vývoja makroekonomických ukazovateľov v Poľsku na obdobie 2011 - 2012, zdroj: vlastné spracovanie podľa [9]

rok	HDP (reálny rast)	Miera nezamestnanosti	Inflácia
2011	3,5%	12,6%	4%
2012	3,2%	12,8%	3,4%

V nasledujúcich dvoch rokoch sa očakáva mierne spomalenie tempa rastu ekonomiky, a to z 3,9% v roku 2010 na 3,2% v roku 2012. Negatívne sa javí aj vývoj inflácie a nezamestnanosti v nasledujúcich dvoch rokoch. Predpokladá sa, že sa ukazovateľ vyjadrujúci mieru nezamestnanosti v krajiny zhorší približne o 3%, a taktiež aj index spotrebiteľských cien vzrastie z 2,7% na 4% v roku 2011. K miernejšiemu rastu cien by malo dôjsť v Poľsku v roku 2012.

Protikrizové opatrenia vlády v Maďarsku

Finančná a hospodárska kríza, ako dôsledok hypotekárnej krízy v USA, doľahla aj na Maďarsko, a to aj v dôsledku svojej úverovej expanzie financovanej zo zahraničia. Finančná výpomoc na stabilizovanie verejných financií bola v objeme 25 mld. USD. Na začiatku roka 2009 maďarský forint stratil 19% svojej hodnoty. Tejto situácii nepomohla ani ojedinele vysoká úroková sadzba Maďarskej národnej banky (9,5%).

Program „Cesta k práci“ mal za cieľ zosúladiť systém sociálnych podpôr a zamestnanosti prostredníctvom verejnoprospešných prác. Začali sa tiež uplatňovať opatrenia v oblasti lepšieho využívania fondov Európskej únie, zamerané predovšetkým na podporu cezhraničnej spolupráce.

Skladbu prijatých opatrení tvorila aj reforma odvodového zaťaženia, zníženie výdavkov v štáte (zákon o výdavkovom strope a postavení rozpočtových organizácií, zavedenie princípu nadačného rozpočtovania), eurofondy, ale aj realizácia štátnych investícií vo výške 70 mld. HUF na zachovanie existujúcich pracovných miest. Vo všeobecnosti vládne opatrenia nespĺnili očakávania.

Tab.4 Prognóza vývoja makroekonomických ukazovateľov v Maďarsku na obdobie 2011 - 2012, zdroj: vlastné spracovanie podľa [14]

rok	HDP (reálny rast)	Miera nezamestnanosť	Inflácia
2011	2,8%	10,0%	4,5%
2012	3,0%	8,0%	3,0%

Podľa predpovedí analytikov by malo dôjsť v Maďarsku v nasledujúcich dvoch rokoch k zlepšeniu všetkých troch sledovaných ukazovateľov. Očakáva sa, že tempo rastu HDP vzrastie z 1,3% v roku 2010 na 3% v roku 2012. Miera nezamestnanosti v krajine by do roku 2012 mala poklesnúť o 3,2% a taktiež by sa mal spomaliť nárast všetkých cien v krajine na 3%. Tieto predpovede sú dosť odvážne a je otáznosť, či sa krajine prostredníctvom aplikovania potrebných opatrení podarí uvedené hodnoty dosiahnuť.

ZÁVER

V rámci Európskej únie aj okolitého hospodárskeho priestoru nenájdeme krajinu, ktorá by sa vyhla finančnej a hospodárskej kríze a jej negatívnym dopadom. Analýzou základných makroekonomických ukazovateľov poukazujeme na mieru dopadu na jednotlivé ekonomiky krajín V4. Prvé zmeny a dopady sa začali objavovať koncom roka 2008. V plnej miere sa prejavili najmä v roku 2009.

V ukazovateli vyjadrujúcom tempo rastu ekonomiky bola krízou najmenej zasiahnutá poľská ekonomika, najsilnejšie maďarská ekonomika, ktorá medziročne poklesla až o 6,8%.

V oblasti nezamestnanosti dosahovala najlepšej výsledky Česká ekonomika, ktorá si napriek recesii udržala jednocifernú mieru nezamestnanosti. Naopak, najhoršie dopady mala kríza v oblasti nezamestnanosti práve na slovenskú ekonomiku.

Inflácia bola posledným hodnoteným makroekonomickým ukazovateľom, v ktorom Slovenská republika dosiahla najmiernejšie tempo rastu spotrebiteľských cien v porovnaní s tempom rastu cien v ostatných krajinách V4.

Záverečná časť príspevku bola v krátkosti venovaná prijatým protikrizovým opatreniam jednotlivých vlád krajín V4 a súčasne aj prognózam a očakávaniam v oblasti vývoja sledovaných ukazovateľov.

Literatúra

- [1] WORKIE, T., a kol. 2009. Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. 1. vyd. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2009. 279 s. ISBN 978-80-7144-175-5.
- [2] Czech Republic: Rising Star in Eastern Europe. 2010. [online]. Thomas White Global Investing. [citované 1.11.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.thomaswhite.com/pdf/czech-republic-country-05-210.pdf>>.
- [3] LISÝ, J. a kol. 2002. Ekonómia. Všeobecná ekonomická teória. 4. vyd. Bratislava: Edícia Ekonóm, 2002. 507 s. ISBN 80-89047-35-1
- [4] Národní protikrizový plán vlády. 2009. [online]. [citované 1.11.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>>.
- [5] Poland Business Forecast Report Q2 2011. 2011. [online]. [citované 2.11.2011]. Dostupné na internete: <http://www.marketpublishers.com/report/business_finance_insurance/business_services/poland_business_forecast_report_q2_2011.html>.
- [6] SPIŠÁKOVÁ, E.: Inovačné aktivity podnikov, možnosti financovania inovácií a ich reálne využitia. 2010. Košice: TUKE, 2010. 241 s. ISBN 978-80-553-0587-5
- [7] Správa o plnení opatrení vlády SR na prekonanie dopadov finančnej a hospodárskej krízy za I. štvrťrok 2009 – nové znenie. 2009. [online]. Rokovanie vlády Slovenskej republiky. 2009. [citované 1.11.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.rokovani.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-45155>>.
- [8] Summit V4. 2010. [online]. citované 2011-05-02]. Dostupné na internete: <<http://www.v42010.cz/sk>>.
- [9] Tinková, M.: Dopad krízy na zamestnanosť na Slovensku a v členských krajinách EU [online] [citované 2.11.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.finance.sk/spravy/finance/29285-dopad-krizy-na-zamestnanost-na-slovensku-a-v-clenskych-krajinach-eu/>>
- [10] <http://www.brebank.pl/>
- [11] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
- [12] <http://www.finance.gov.sk/>
- [13] <http://www.mfcr.cz/>
- [14] <http://www.mnb.hu/>
- [15] <http://www.nbs.sk/>
- [16] <http://www.oecd.org/>
- [17] <http://www.stat.gov.pl/gus/>